

ROSKILDE STIFT † EFTERÅR 2024

PALLADIUS

**Vi
brænder
ud – kan
folkekirken
redde os?**

Den tyske sociolog
HARTMUT ROSA mener, at
kirken er løsningen på en
af tidens største kriser.

Men har han ret?

– Velkommen – til magasinet Palladius

“Vi har ikke længere følelsen af, at vi går fremad mod en løfterig fremtid, men snarere at vi løber væk fra en afgrund, der indhenter os bagfra.”

Den tyske sociolog og filosof Hartmut Rosa har de seneste årtier opnået international anerkendelse for sine skarpe analyser og beskrivelser af den “rasende tilstand,” som mange moderne demokratiske samfund befinder sig i, og som har skabt en “udbrændthedskrise” blandt deres borgere.

Ifølge Hartmut Rosa er vores samfund baseret på præmissen, at for ikke at stagnere eller degenerere, må vi konstant producere mere energi, skaffe flere ressourcer og opnå højere effektivitet. Noget, vi alle mærker, når vores to-do-lister – både på arbejdet og i privatlivet – vokser år for år. Vi stræber efter mere, og der kræves konstant mere af os. Men hvad er formålet med det hele?

Hvor det store mål tidligere var at skabe en bedre verden for kommende generationer, breder der sig i dag en stigende frygt for, at vi ikke længere bevæger os fremad. I stedet holder vi blot hjulene i gang i et desperat forsøg på at undslippe en afgrund, der konstant nærmer sig.

Hartmut Rosa argumenterer for, at dette meningsløse kapløb og det øgede tempo skaber fremmedgørelse. Mange mennesker føler sig afkoblet fra samfundets krav og forventninger, fordi det ikke harmonerer med deres egen opfattelse af et godt liv. De oplever det, som han kalder for manglende “resonans”, hvilket er et stort problem for demokratiet, da flere og flere dermed mister lysten til at engagere sig. At kæmpe for det.

En del af løsningen, mener Rosa, findes i kirken. Her kan man opleve et alternativt forhold til verden – “en anden form for væren-i-verden.” Gennem ritualer, tekster, salmer og rum kan kirken være med til at skabe resonans mellem mennesker og deres omgivelser. Her kan vi øve os i at udvikle “lydhøre hjerter.”

I dette nummer af *Palladius* vil vi dykke ned i, hvad Hartmut Rosa mener med begreberne “resonans” og “lydhøre hjerter”, og hvordan folkekirken kan være med til at give os håbet tilbage.

Velkommen til magasinet *Palladius*.

Udgiver:
Roskilde Stift,
Stændertorvet 3A,
4000 Roskilde

+45 4638 1920
kmros@km.dk

www.roskildestift.dk

Ansv. redaktør Søren Lagoni
soml@km.dk | +45 3033 9941

Redaktion: Søren Lagoni, Marie de Fine Licht

Forside: Signe Damsgaard arbejder fra hjemmet, men mødes med seks andre i fællesskabet *Morgenstund har guld i mund*, til eksistentielle samtaler om lykke, sorg, tro og tilgivelse. Læs interviewet side 20. Foto: Søren Lagoni

Korrektur: Lisbeth Grønberg
Layout & illustration: Sara Itkin | itkin.dk
Tryk: StiboComplete | Papir: MultiOffset®

Palladius online: roskildestift.dk/palladius

SoMe: Følg os på Instagram, Facebook og LinkedIn

Magasinet *Palladius* udsendes på vegne af stiftet og biskoppen – og betales af Stiftsrådet



Titel: Palladius (Trykt udgave)
ISSN 2794-7068

Titel: Palladius (Online)
ISSN 2794-7076

– Indhold –

4

Gud, giv mig et lydhørt hjerte!

Leder af Ulla Thorbjørn Hansen,
biskop over Roskilde Stift

6

Vidste du

8

Kan folkekirken være stedet, hvor troen på fremtiden genopstår?

Kommentar af Detlef von Holst,
provst i Holbæk Provsti



12

Troens ritualer holder sammen på menneskelivet

Interview med Cecilie Ahlmann
Raaberg, sognepræst og udvikler
af gudstjenesteformer i Holbæk
Provsti

17

Kirkerummet kan påvirke os ukontrollabelt

Interview med Line Marschner,
arkitekturformidler, kunsthisto-
riker og ph.d. i teologi



20

Det betyder noget, at det er her, vi mødes

Interview med Signe Damsgaard,
deltager i gruppen *Morgenstund
har guld i mund*

24

Man er tættere på livets kerne

Interview med Nina Dyrhoff
Nyegaard, sogne- og feltpræst



28

Når vi morer os, sætter det grå hår i hovedet på Djævelen

Interview med sognepræst Kristian
Østergaard om hans nye bog

30

Bogmeldelse: På gravens rand

Af Jeanette Capion, sognepræst

35

Klumme: Kan børn og unge finde livshorisont i folkekirken?

Dorte Toudal Viftrup, Lektor på
Det Sundhedsvidenskabelige
Fakultet, SDU

Gud, giv mig et lydhørt hjerte!

Tidens kriser kalder på, at vi bliver bedre til at lytte og skabe livsvigtig resonans med Gud og hinanden

Tekst: Ulla Thorbjørn Hansen, biskop over Roskilde Stift

Foto: Søren Lagoni

Sætningen: “Giv mig et lydhørt hjerte!” er en bøn, som stammer fra 1. Kongebog i *Det gamle Testamente*. Kong Salomo drømte en nat, at Gud sagde: “Sig, hvad jeg skal give dig!” Og Salomo svarede i drømmen, at han var klar over, at Gud havde gjort ham til konge efter sin far David skønt han var ganske ung. Gud svarede ham, at han ville få skænket stor visdom og forstand i hjertet, fordi han *ikke* bad om et langt liv eller om rigdom eller sine fjenders død, men i stedet om et lydhørt hjerte.

“Giv mig et lydhørt hjerte!” er en vigtig bøn. Og når evnen til at tænke og tale kombineres med evnen til at lytte, så kan der skabes livsvigtig resonans i en tid, der har brug for at stoppe op og give sig tid til at lytte.

Resonans, en naturlig frekvens

Resonans. Det er temaet for denne udgave af magasinet *Palladius*. Ifølge ordbogen, så opstår resonans, når et system udsættes for en påvirkning med en frekvens, som svarer til systemets egenfrekvens, resonansfrekvens eller naturlige frekvens.

Resonans kan også bruges som et billede på det, der sker, når Gud kalder på os. Med vores skabelse i Guds billede er vi blevet givet, hvad vi kan kalde en naturlig frekvens. Ja, hvis man kort skal sige, hvad det vil sige at være kristen, så er det at have en frekvens, en relation til Gud. Da vi blev døbt, blev der kaldt på os, og der bliver kaldt på os igen og igen. Gud ønsker at få os i tale, og kalder os til fællesskab og til tjeneste i kærlighedens navn.

Resonans taler ind i det 21. årh.

Ordet ‘resonans’ er et klassisk begreb, der har fået en renæssance. Det skyldes ikke mindst bogen *Resonans* fra 2016 af den tyske sociolog og politolog Hartmut Rosa. Bogen blev i 2021 oversat til dansk.

Hartmut Rosa arbejder med begreber som acceleration og fremmedgørelse i vores højhastighedssamfund. Han plæderer for, at vi som samfund har brug for at genopdage og genoprette resonansen i vores liv.

I sin lille bog *Demokrati har brug for religion* går han så vidt som til at sige, at “det er resonans, vi som enkeltpersoner og som samfund behøver for at få et liv, der lykkes både for den enkelte og for fællesskabet.” Hvis vi mennesker

glemmer den form for relation som f.eks. viser sig ved nadveren, så er vi endegyldigt færdige som mennesker.

Dåbens vertikale resonansløfte

Jeg hører af og til folk sige, at de ville ønske, de kunne tro. De har måske set og hørt nogle mennesker bede sammen i en kirke eller været til gudstjeneste. Bønnen eller gudstjenesten har virket stærk og ægte. Det var som om de andre havde fat i noget vigtigt, men selv føler de ikke, at de kan tro. Troen er ikke en selvfølge for alle.

Relationer mellem søskende og ægtefæller skal holdes ved lige, på samme måde med relationen til Gud. Den skal også holdes ved lige. Derfor går vi i kirke, beder for hinanden og indgyder håb og livsmod hos dem, vi møder på vores livsvej.

Og da troen kommer af det, som høres, er der håb også for enhver som ikke tror, men gerne vil. For tro er ganske enkelt dét at række ud og bede om hjælp – til sig selv og til ens nærmeste. Og hvad vi skal bede om, det lærer vi af Salomo: “Gud, giv mig et lydhørt hjerte!”

Et lydhørt hjerte skal naturligvis ikke være lydhør overfor onde tanker, alskens fristelser eller alverdens kritik.

Et lydhørt hjerte er helt enkelt. Det er at være lydhør overfor den stemme, der lød i dåben. Her modtog vi et vertikalt resonansløfte: “Jeg er med dig alle dage indtil verdens ende.”



VIDSTE DU....

“

For det første pointerer Baumgartner, at folkekirken i sin kommunikation skal være opmærksom på at tale *med* folk og *ikke* til folk

Birgitte Kragh Engholm, Kirke.dk

Ny bog sætter spot på kommunikation i folkekirken

“Alle, der arbejder med kommunikation, kan blive klogere og dygtigere til deres arbejde ved at læse bogen, for her er virkelig meget at hente. [...] Peter Brandt Baumgartners vigtige og velskrevne bog kan gøre alle i folkekirken klogere på, hvordan man med kirkelig kommunikation kan brede budskabet ud og råbe fra tagene, at alle er elsket.”

— Anmeldelse af Birgitte Kragh Engholm, Kirke.dk



På vej mod en undrende folkekirke – Kommunikation som eksistentielt mødested

Af Peter Brandt Baumgartner

Eksistensen, 2024, 160 sider, 229,95 kr.



#LADOSTALEOMTRO

Hvad betyder tro for komiker Casper Christensen, politiker Alex Vanopslagh eller forfatter Anne-Cathrine Riebnitzsky? Mange danskere vil gerne tale om tro og livets store spørgsmål, men det er ofte svært at komme i gang. Hvem skal man snakke med, og hvilke ord kan vi bruge?

På ladostaleomtrotro.dk kan du se inspirerende samtalevideoer, der gør det lettere selv at starte en samtale med dine venner eller familie.

ladostaleomtrotro.dk

KUNST OG KIRKER

Tag til Kunst og Kirker i Slagelse Provsti den 8. til 10. november. Femten kirker åbner dørene og inviterer indenfor til udstillinger med professionelle kunstnere fra ind- og udland.

De udstillende kunstnere vil være til stede i kirkerne i hele åbningstiden. Der vil også være mulighed for at deltage i gudstjenester, ligesom der vil være sang og musik. Der er gratis adgang, og åbningsceremonien finder sted i Sct. Mikkels Kirke fredag den 8. november kl. 16.30 – 18.00.

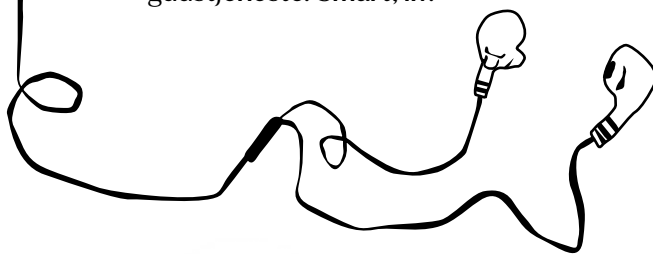
Kunstogkirker.dk



Lyt til en gudstjeneste-podcast



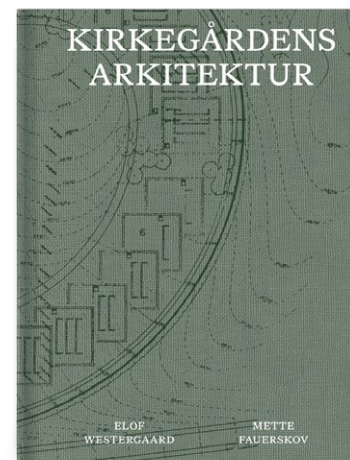
På podcastgudstjeneste.dk kan du tilmelde dig et nyhedsbrev, og hver søndag eller helligdag i året modtage en mail med en gudstjeneste til ørene. Så behøver du aldrig gå glip af en gudstjeneste. Smart, ik?



KIRKEGÅRDEN TILHØRER OS ALLE

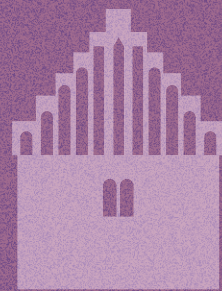
“Kirkegården har som hovedformål at tjene som begravelsesplads, men de har samtidig en langt større og bredere betydning. De er havekunst og arkitektur. De er kulturarv og funktionelle brugsanlæg. De er grønne åndehuller og mindsteder med plads til ro og refleksion. De afspejler menneskers forestillinger om liv og død og et samfunds opfattelser af natur og kultur.”

Sådan indleder biskop over Viborg Stift, Elof Westergaard og landskabsarkitekt Mette Fauerskov deres bog Kirkegårdens arkitektur. Gennem fotografier, akvareller og plantegninger udforskes over 30 danske kirkegårde som erindringssteder og kulturelle pejlemærker, blandt andet Sct. Hans Kirkegård i Roskilde.



Kirkegårdens arkitektur
af Elof Westergaard og Mette Fauerskov
Booklab, 2024, 226 sider, 495 kr.

**Kan
folkekirken
være
stedet,
hvor
troen på
fremtiden
genopstår?**



Ifølge den tyske sociolog og filosof Hartmut Rosa er vores samtid præget af en grundlæggende utryghed, usikkerhed og en voksende frygt for fremtiden. Mange mennesker føler sig fremmedgjorte over for samfundet og mangler en mening i en verden, hvor vi udtømmer naturens ressourcer, konstant skal producere og forbruge mere, og hvor vi reduceres til hinandens konkurrenter. De oplever, at resonansen mellem dem og deres omverden forsvinder. Kan folkekirken være det sted, hvor mennesker kan finde mening og dermed genvinde troen på fremtiden?

Tekst: Detlef von Holst, provst i Holbæk Provsti, præst i Vipperød Sogn og mangeårig kender af Hartmut Rosa

Foto: Søren Lagøni

Tiden præges af en frygt for fremtiden – men hvorfor er det blevet sådan? Og hvordan forholder vi os som folkekirke til det i forhold til vores opgave i nutidens samfund?

For at blive klogere kan vi med fordel vende opmærksomheden mod én af tidens mest profilerede videnskabsmænd: Den tyske sociolog og filosof Hartmut Rosa, der i 2016 udgav den verdensberømte bog *Resonans*.

Ifølge Rosa er nutidens grundlæggende livsopfattelse præget af utryghed, usikkerhed og en gennemgående frygt for fremtiden. Årsagen kan findes i en verdensomspændende multikrise, der indbefatter tre grundlæggende trusler: 1)

klimakrisen, der truer livet på vores klode, 2) demokratikrisen, som bl.a. viser sig i en bekymrende fremgang af populistiske partier på den yderste højrefløj og 3) psykokrisen, der kommer til udtryk i den alarmerende stigning i antallet af særligt unge mennesker med psykiske lidelser.

Alle tre kriser er kendetegnende for det "højhastighedssamfund," som siden Berlinmurens fald i 1989 har udviklet sig i takt med globaliseringen. Det har fået voldsomme konsekvenser for det moderne menneske, og Rosa beskriver det som "at løbe op ad en nedadkørende rulletrappe," (Interview, Kristeligt Dagblad 2021).

Kernen i hele denne problemstilling er for Rosa et problematisk forhold mellem mennesket og dets omverden. Vi tilegner os

verden alene som et middel til at opnå vores egne mål, f.eks. når vi udtømmer naturens resurser uden omtanke, når vi køber mere, end vi har brug for, eller når vi reducerer vores medmennesker til at være konkurrenter – når vi møder verden som en trussel, vi skal bekæmpe. Konsekvensen bliver det udbrændte, frustrerede og til dels indignerede menneske.

Hvordan kan vi komme ud af denne krise? Hvordan kan vi ændre vores forhold til verden, så vi igen tør tro på fremtiden?

Ud fra sin samtidsanalyse præsenterer Rosa sin sociologiske vision om "det gode liv" – idéen om mennesket som "resonansvæsen". Her spiller religionen en afgørende rolle, idet han med afsæt i den jødiske religionsfilosof Martin Buber ser mennesket som et relationsvæsen.

Jeg er ingenting uden den verden, der omgiver mig. Udgangspunktet for min eksistens er, "at der er én derude, som hører mig, som forstår mig, og som svarer mig."

Resonans opleves, når vi sættes i svingninger. Rosa definerer resonanserfaringer ved fire elementer:

1. Noget udefra berører mig, bevæger mig, så jeg føler mig tiltalt.
2. Jeg sættes i stand til at nå ud i verden og berøre andre.
3. Jeg erfarer at blive forandret, jeg føler mig levendegjort, oplever en ny begyndelse.
4. Resonans kan aldrig fremtvinges, planlægges, produceres, købes. Samtidigt kan forandringen aldrig forudsiges eller kontrolleres.

Sådanne resonansoplevelser kan udspille sig i tre dimensioner:

1. I samspejlet mellem mennesker (familie, venskaber, politik),
2. I menneskers relation til ting, (fx i arbejdet mellem tømreren og træet, bogholderen og regnearket, musikeren og instrumentet),
3. Mellem mennesker og det, der er større end os selv (religion, kunst, natur og historie).

Det gælder for Rosa om, at den enkelte opbygger sine egne resonansakser. Hvad har en særlig affektionskraft for mig? Musikken fra en bestemt komponist, fodboldkampe eller en bestemt fodboldklub, det at strikke, lave mad eller at vandre i naturen? Kendetegnende for



“

Hvis vi som samfund vil gøre noget for at give resonansoplevelser bedre rammer, skal vi se nærmere på det, Rosa kalder "resonansoaser"

disse resonansakser er, at der har etableret sig en særlig form for resonansparathed hos den person, der får regelmæssige resonanserfaringer.

Jo flere akser et menneske har, desto mere styrkes vedkommendes resonansevne – og dermed livskvaliteten.

Hvis vi som samfund vil gøre noget for at give resonansoplevelser bedre rammer, skal vi se nærmere på det, Rosa kalder "resonansoaser". Det er steder, som mennesker i stigende grad søger hen til i takt med de tiltagende erfaringer af fremmedgørelse – såsom museer,

koncertsale og katedraler, religiøse fællesskaber og ikke mindst naturen. Resonansoaserne kan beskrives som optankningssteder i et hverdagsliv, der for flere og flere opleves som en ørkenvandring.

Hvordan opleves det, når vi befinder os i en resonansoase? Tænk bare på dagen for tronskiftet, hvor hundredtusindvis af danskere var på gaderne i hovedstaden, og langt flere klistret til tv-skærmen. Vi blev berørte – og på magisk vis forbundne. Den dag troede vi på fremtiden!

Tænk også, hvis folkekirken ville arbejde med en vision om, hvordan vi

kunne blive til én af danskernes vigtigste resonansoaser. Hartmut Rosa skriver selv, at vi i nadveren under gudstjenesten har et sammenspil af alle former for resonans. Vi samles omkring alteret, vi tager brødet (livets gave) og kalken (håbets bæger) i vores hænder – og det forkyndes, at vi herved bliver forbundet med verdens tilgivende og forbindende

kærlighedsmagt. Men dåbsfamilier udtrykker af og til, at højmesse og ikke mindst nadveren er fremmed for dem.

Hvad skal der til for, at folkekirken i langt højere grad kan opleves som en oase, hvor mennesker kan opdage og styrke deres resonanse? Og ikke kun i vores

gudstjenester, men i alt, hvad vi gør som kirke?

I den lutherske og særligt den tidehvervske tradition fokuserer vi på at etablere resonans mellem Gud og mennesket igennem ordet. Gør det vores højmesser for nøgterne, er der for mange ord og for lidt krop, for meget til hjernen, for lidt til hjertet, for mange bønner og for lidt stilhed? Kan vi skabe mere plads til kirkegængerne, der er hovedpersonerne i vores gudstjenester? Kan vi give menigheden en stemme ved siden af præstens? Så vi alle til sidst kan gå hjem fra kirken som nye mennesker.

En begyndelse kunne være at etablere mere resonerende dialoger blandt folkekirkens aktører. Når præster udveksler deres teologiske overbevisninger uden virkelig at lytte til hinanden, når organister kæmper om deres ret til at spille salmer på deres yndlingsmelodi, eller når gravere værner om deres helt individuelle måde at pleje "deres" kirkegård på, så vil resonansen have dårlige kår.

Vi (præster og personale) finder alle hver vores resonans i vores faglighed og virke – og det er godt. Men måske bør vi styrke vores interne resonansparathed også i det horisontale – så vi kan blive det, vi bør være: "folkets resonansoase". Et sted, hvor troen på fremtiden bliver født på ny.



Detlef von Holst, provst i Holbæk Provsti



Troens ritualer holder sammen på menneskelivet

I Sdr. Asmindrup Kirke lidt uden for Holbæk eksperimenterer sognepræst Cecilie Ahlmann Raaberg med gudstjenesterne. For kirkens ritualer og fortællinger kan hjælpe mennesker til at finde eksistentiel genklang, mener hun. Problemet er blot, at mange føler sig fremmedgjorte over for formen og sproget

Tekst & foto: Søren Lagoni

V

erdens vigtigste budskab har noget at sige til alle,” slår sognepræst i Vipperød Sogn Cecilie Ahlmann Raaberg fast med det samme i vores samtale. “Det taler til alle i alle situationer. Verden bliver på mange måder mere og mere formløs, men kirkens ritualer og historier kan give en ramme om menneskelivets dybeste lag. Udfordringen er jo blot, at man ikke hører budskabet, hvis man ikke kommer ind i kirken. Og det

er heller ikke sikkert, at budskabet giver mening, hvis ordene og rammen ikke taler til dig.”

Cecilie Ahlmann Raaberg er ud over at være sognepræst også ansat til at udvikle gudstjenesteformer i Holbæk Provsti. For folkekirken er yderst bevidst om, at form og valg af ord og indhold ikke tiltaler alle mennesker på samme måde, fortæller hun.

“Præster og kirker er vidt forskellige, og det er godt, for hvis folkekirken skal hjælpe flere mennesker med at finde eksistentiel genklang, så skal flere også opleve, at gudstjenestens form vækker genklang hos dem,” siger hun.

Vi tørster efter at blive berørt

Vi sidder i Sdr. Asmindrup Kirke i Vipperød Sogn. Udefra ligner den en klassisk hvidkalket landsbykirke fra middelalderen, men den er faktisk ret anderledes end de fleste kirker i Roskilde Stift. I perioden 2016-2019 blev den ikke bare restaureret, den blev revitaliseret og fik et helt nyt indre.

Alt inventar bortset fra den romanske granitdøbefont og det gamle trækrucifiks blev taget ud. Orglet blev erstattet med et flygel, og alteret og bænke er blevet flytbare. Der er lyse trægulve og fleksibelt lysdesign og sammen med de hvidkalkede mure giver det et enkelt og indbydende rum.

Kirken fungerer stadig som sognekirke, men bruges også som liturgisk laboratorium, hvor nye gudstjenesteformer kan prøves af. Så her tænkes der ekstra meget over, hvordan kirkens ritualer ser ud, lyder og føles. Her tænkes der over, hvordan det bliver lettere for flere at træde ind over dørrinnet til kirken og føle sig hørt, set og talt til af Guds ord.

“Jeg har ingen ønsker om at afløse højmessen, for jeg elsker den selv. Men jeg må også indrømme, at jeg sjældent som kirkegænger



bliver følelsesmæssigt berørt af formen. En prædiken, en salme eller velsignelsen kan røre mig dybt, men for mange taler formen ikke umiddelbart til følelserne. Og jeg tror, vi tørster efter at blive berørt. At føle sammenhæng,” siger Cecilie Ahlmann Raabjerg.

Hun er meget enig i den tyske sociolog Hartmut Rosas beskrivelse af det moderne samfund, hvor hastigheden i udviklingen får ritualer og mening til at smuldre. Kirkens uforanderlighed kan dermed ses som dens styrke. Men selv ritualer undergår naturlige udviklinger

“

*Jeg har ingen ønsker om at aflyse højmessen,
for jeg elsker den selv. Men jeg må også
indrømme, at jeg sjældent som kirkegænger
bliver følelsesmæssigt berørt
af formen*



over tid, pointerer Cecilie Ahlmann Raabjerg.

“Ritualer er uden for enhver tvivl vigtige for at holde sammen på et menneskeliv. Hvis vi skal opfinde alting hver dag, lægger vi alt for stort et pres på os selv. Ritualer er sjovt nok frisættende, for de giver os en ramme at være mennesker i. Det ser vi allertydeligst ved dødsfald, hvor kirkens ritualer for bisættelse og begravelse betyder en kæmpe lettelse for de efterladte. Både forkyndelsen og selve det, at der er en ramme at træde ind i, når det hele pludselig smuldrer omkring en. Men når det gælder gudstjenesten, deler jeg ikke synspunktet om, at det er farligt at ændre for meget,” siger hun.

Det er tydeligt, at emnet ligger sognepræstens hjerte nær, og hun taler energisk med stor vægt på sine ord.

“Kristendommens grundfortælling bygger på, at Gud bliver menneske – og at han altså inkarnerer sig i det foranderlige. Selv i den mest eksperimenterende gudstjeneste vil der altid være markører, der gør, at man ikke er i tvivl om, at det er en gudstjeneste, også når vi udvikler og eksperimenterer. Om det så er rummet, præstekjolen, læsninger fra Bibelen, bøn, amen, korstegning, ord som Gud og Jesus, ånd og kærlighed, som vi arbejder med,” siger hun og fortsætter:

“Medmindre man er en ret garvet kirkegænger, vil de finere detaljer i en højmesse alligevel ikke være almen viden. Højmissen er fremmed



*Vi henvender os jo generelt til hjernen
i højmissen, men jeg vil påstå, at
Helligånden er noget, du
– i glimt – kan mærke*

for de fleste, og ikke altid på den fascinerende måde, som vi håber,” understreger hun med et smil og slår ud med armene.

“Det er derfor, vi prøver lidt mere alternative former for gudstjenester af her i Sdr. Asmindrup Kirke. For folkekirken er jo fyldt med meget forskellige mennesker, og vi skal være kirke for dem alle.”

Et åbent sind er nødvendigt for at opleve resonans

Menighedsrådet i Vipperød Sogn, som kirken i Sdr. Asmindrup hører under, har besluttet, at højmisserne i sognet skal begynde med en velkomst og introduktion til dagens temaer og tekster, ligesom man får et program udleveret, når man kommer. Og der arbejdes bevidst med præstens regibemærkninger til kirkegængerne, så de ved, hvornår de skal rejse sig eller sætte sig under gudstjenesten.

“Vi prøver at gøre højmissen mere tilgængelig med små greb for engagement kommer også af tryghed”, fortæller sognepræsten. “I Sdr. Asmindrup Kirke kan vi flytte bænke og alteret, så menigheden er vendt mod hinanden under højmissen. Det kan jeg tydelig mærke, er med til at skabe en stærkere følelse af fællesskab og engagement blandt kirkegængerne.”

I kirken har der derudover været afholdt alt lige fra Beatles-gudstjeneste, koncertandagter om menneskelivet eller kærligheden til teater-gudstjeneste, hvor elementer som skuespil, poesi, samtale og refleksion indgik. På vej er også strikkeandagter med cellomusik. Disse anderledes gudstjenester er med til at skabe forbindelser mellem gudstjenesten og vores hverdagsliv, fortæller Cecilie Ahlmann Raaberg.

“Engagement behøver ikke være at deltage med ord eller fysisk

bevægelse. Vi skal noget alle steder. Jeg synes faktisk også, det har værdi at skabe et rum, hvor du ikke skal noget, andet end bare at være. Hvor det, du bidrager med, er at være åben for, at der kan ske noget stort. Hvor du kan føle resonans, fordi du for en gangs skyld har lov til at være stille,” siger hun.

“Men vi er jo i en branche, hvor vi skal prøve at planlægge noget, der dybest set ikke kan planlægges – vi kan ikke tvinge ånden indenfor, og vi kan heller ikke tvinge resonans frem. Opstår den, er det en gave.”

Troen skal flyttes fra hjernen ud i kroppen

Ifølge sognepræst Cecilie Ahlmann Raaberg bør der være et større fokus på at få troen ud af hovedet og ned i kroppen.

“Vi har så meget at give i kirken, men noget, jeg selv savner, et behov jeg selv har, er, at mine følelser bliver berørt. Jeg har brug for at kunne mærke gudstjenesten. Vi henvender os jo generelt til hjernen i højmissen, men jeg vil påstå, at Helligånden er noget, du – i glimt – kan mærke. Guds fred er noget, du kan mærke. Men gudstjenestens form kan godt modarbejde, at de glimt opstår – især hvis du bruger tiden på at prøve at regne ud, hvad der sker og hvorfor. Derfor skal vi blive ved med at arbejde med gudstjenesten, så den vækker resonans hos flere.”

KIRKERUMMET KAN PÅVIRKE OS UKONTROLLABELT

Ifølge arkitekturformidler Line Marschner kan kirkerummets arkitektur være med til at løfte os op over hverdagen og skubbe os i retning af en oplevelse af at være i relation til noget større

Tekst: Søren Lagoni
Illustration: Sara Itkin



Kirkerum udøver bestemt ikke kun en effekt på den troende,” siger kunsthistoriker, ph.d. i teologi og sekretariatsleder i Vor Frue Kirke i København Line Marschner.

“Kirkerums arkitektur er forfinet til at fremkalde kraftfulde fornemmelser og potentielt generere omvæltende erfaringer. Over mange århundreder er der udviklet et særligt kirkearkitektonisk formsprog, der besidder stor kraft til at bryde og udvide den bevidsthedstilstand, vi almindeligvis befinder os i.”

Line Marschner forsvarede i 2018 en ph.d.-afhandling om, hvordan kirkebygningen potentielt kan påvirke og bidrage til at forme erkendelse af Gud.

En af afhandlingens pointer var, at kirkerummet er designet til at hjælpe besøgende ind i en dybere tilstand af modtagelighed og at forme bestemte atmosfærer. Det er bl.a. højden til loftet, de akustiske forhold og for-

nemmelsen af omslutning, som kan resultere i nogle bestemte sindstilstande.

“Arkitektur *forfører* og dét på den mest betagende måde. Man føres ind i en sensibilitet, hvor ting omkring én kan blive talende, så at sige; hvor de kan åbne sig for én i en betydningsdybde, der langt overskrider det forklarende sprogs grænser. Denne sensibilitet er hjulpet på vej af arkitekturen selv. Rummets monumentalitet med de solide mure hjælper os til at blive nærværende. Lysindfaldet blødgør os og har ofte den indvirkning på os, at vi fornemmer os mødt eller omgivet af noget højere,” siger Line Marschner.

Vi skal selv gribe ud efter det

At kirkearkitektur påvirker os, er ikke en automatik, men må forstås som noget potentielt – en mulighed. God arkitektur udsender en kraft, som vi selv i en eller anden grad vælger at respondere på eller overse. Hvorvidt man responderer på arkitekturen, handler blandt andet om forhåndsforståelser og forventninger til kirkerummet. Vi har alle et kulturelt og erfaringsmæssigt kodet forhold til kirkebygningerne, og det påvirker de forventninger, vi går kirkearkitekturen i møde med.

“I den hærdede kritiker af religion eller kirkelige institutioner vil potentielle transcendererfaringer nemt være hæmmet af en forudindtaget modstand mod alt det, kirken repræsenterer, mens den troende eller den med mindre forudindtaget sind vil være mere tilbøjelig til at hengive sig til oplevelsen af kirkerummet og



forbinde en eventuel følelsesmæssig ramthed med nærværet af Gud eller et åbent 'mere,'" siger Line Marschner.

Arkitekturen i kirkerummet er med til at skabe en særlig atmosfære, forklarer hun. Den lægger til grund for, at vi kan opleve rummet eller det, der foregår under gudstjenesten, på en udvidet måde. Det menneskelige sind vil uvægerligt fortolke den slags overskridende erfaringer for overhovedet at kunne fastholde dem. Nogle vil fortolke dem religiøst, andre ikke, siger hun.

"Nyere filosofi forklarer, at fænomenet atmosfære er noget, der opstår *mellem* os og verden omkring os. Atmosfære er faktisk selve vores følelsesmæssige respons på det, der omgiver os. Og vi erfarer og danner forestillinger gennem følelser og stemninger, ikke kun med hovedet. Vi kan træde ind i en kirke, og den kan påvirke os uden om vores etablerede forståelser på en måde, der ganske enkelt kan omstyrte og forny vores forestillingsverden eller trosliv. På den måde giver det mening, når (den tyske sociolog, red.) Hartmut Rosa netop nævner kirken som et sted, hvor resonans kan opnås, da den på én og samme tid lader sig tale til og er åben for verden omkring sig."

Line Marschner har selv haft flere transcendererfaringer, når hun har oplevet arkitektur. Vil du høre om dem samt dykke endnu mere ned i kirkerummets arkitektur, kan du besøge podcasten *ByLyd* – bylyd.dk – og høre hele seks afsnit om "Jagten på den guddommelige lyd."



Det betyder noget, at det er her, vi mødes

I præstegårdens stue i Rorup samles en gruppe selvstændige, freelancere og andre, der arbejder hjemmefra, hver onsdag i september i et meningsfuldt fællesskab. De mødes om eksistentielle samtaler, hvor der er plads til refleksion over livet. Her handler det om at komme ned i tempo – og om at hæve sig op over dagligdagens trummerum. Her har morgenstund guld i mund

Tekst & foto: Søren Lagoni

Duften af friskbrygget kaffe rammer næsen straks, døren til præstegården i Rorup åbnes. Sognepræst Karen Winther Ringsmose byder velkommen i stuen, hvor bordet er dækket med kaffekopper, vaser med vilde blomster og stearinlys.

“Der er altid kaffe og croissanter klar, og man kan mærke, at rummet er gjort klar til noget særligt,” fortæller Signe Damsgaard, der er 40 år og solomor til to børn på et og tre år. Hun er selvstændig og arbejder som pædagogisk-psykologisk vejleder for forældre til børn på autismspektret.

Hun udgør sammen med syv andre, der også arbejder med udgangspunkt fra hjemmet, fællesskabet *Morgenstund har guld i mund*, mødes fire gange i september til samtaler om lykke, sorg, tro og tilgivelse. Forløbet gentages flere gange om året med skiftende temaer.

“Det foregår meget uformelt og jordnært. Vi mødes, synger måske en sang, drikker kaffe og taler om et tema. Det behøver ikke være stort eller tungt – det kan være små hverdagsting, men selve det, at man mødes og taler om eksistentielle emner, gør det meningsfuldt for mig,” siger Signe Damsgaard.

Signe bor i et bofællesskab i Lejre, hvor der er masser af sammenhold. Men som de fleste småbørnsforældre oplever hun, at samtalerne i hverdagen ofte kan blive lidt for korte og praktiske.



“Det her rum giver plads til dybere og mere meningsfulde samtaler. Det handler om at komme lidt ned i tempo og have samtaler, der er hævet over den daglige trummerum,” fortæller hun.

“Der er også en følelse af, at det, vi taler om, løfter sig til noget mere almenmenneskeligt, fordi vi er flere, der deler perspektiver om de samme temaer, som kærlighed, tvivl eller mod. Det er et trygt rum, og der opstår en nysgerrig, afsøgende tilgang, hvor vi ikke prøver at løse noget. Det giver mig ofte en slags tomhed, når jeg tager derfra – men på en god måde. En lethed og en stilhed.”

“Samtidig føler jeg en forbindelse til noget større og meget meningsfuldt. Det er en følelse, jeg stadig prøver at forstå.”

Åndelighed og kristendom kan være stigmatiserende

Møderne i fællesskabet *Morgenstund har guld i mund* begynder med, at de synger en salme eller en morgensang, og så læser sognepræsten et digt eller en bøn op, der passer til dagens tema.

Derefter er ordet frit. Det er lige så vigtigt at lytte som at tale til møderne. Der tages ikke runder, hvor alle skal sige noget, fordi det kan få den enkelte til at fokusere mere på, hvad de selv vil sige, end på at lytte til de andre.

Signe Damsgaard har tænkt en del over, om hun ønskede at deltage i dette interview og fortælle om sin deltagelse i det midlertidige

fællesskab. For mange i hendes generation har en afstand til det religiøse. Det er noget, de fleste sjældent taler om, fortæller hun.

“Jeg tror, at mange i min generation har forbundet kirken med noget meget dogmatisk. Åndelighed og kristendom kan være stigmatiserende, fordi mange måske forbinder det med noget naivt eller gammeldags. Der findes mange fordomme om, hvem der kommer i kirken.”

“Men jeg tror også, at mange mennesker savner et sted, hvor der er en ramme om det åndelige og eksistentielle, fordi der er en længsel efter et sted, hvor man kan dele de store ting i livet, som kan være svære at udtrykke og finde plads til i hverdagen. Et sted, hvor man kan have en slags praksis – ikke nødvendigvis en konkret rutine, men et sted, hvor man kan give plads til det sjælelige i ens liv,” reflekterer hun.

“For mig handler åndelighed og tro om at stille sig åben og nysgerrig over for livet. At give plads til håb og de ting, vi har svært ved at sætte ord på og begribe. Jeg oplever, at det berører noget i min egen tro, når jeg deltager i de her morgenstunder.”

Jeg har fundet noget, som vækker genklang i mig

Mødet er ved vejs ende, og slutes af med et digt. De, der har lyst, rejser sig og følger sognepræsten op i kirken, hvor de tænder et lys, inden de igen tager hjem og begynder deres arbejdsdag.



Det er tydeligt, at den fælles start på dagen betyder noget for Signe og de andre deltagere.

“*Morgenstund har guld i mund*, har gjort mig mere åben over for kirken. Det betyder noget, at vi mødes her i præstegården, og at det er Karen, som er præst, der står for det. Jeg fornemmer, at det bidrager med en dybde til samtalerne, som ville være svær at opnå, hvis det foregik i en anden sammenhæng,” fortæller Signe.

“Jeg oplever, at samtalerne rundt om bordet resonerer i mig bagefter – ofte længe. Det er en støtte og en inspiration at høre om andre menneskers eksistentielle oplevelser,

både når de er anderledes, og når de ligner mine egne. Det bekræfter mig i, at vi alle kæmper med noget i livet, men også, at der er store og gode ting, vi deler. Det giver en følelse af samhørighed.”

“Jeg har opdaget, at folkekirken kan tilbyde meget forskelligt – og her har jeg fundet noget, som vækker genklang i mig,” siger Signe Damsgaard, inden hun rejser sig og forlader præstegården i Rorup for denne gang.



FELTPRÆST:

“MAN ER TÆTTERE

Tekst: Marie de Fine Licht

Foto: Miriam Munksgaard



PÅ LIVETS KERNE”



Hvad er en feltpræst?

Når en militær enhed bliver udsendt fra Danmark, rejser der altid en præst med. Det gælder både i hæren, søværnet og flyvevåbnet. Der er knyttet feltpræster til hæren, orlogspræster til søværnet og flyverpræster til flyvevåbnet. Under ét kaldes de værnpræster. Der er i alt 95 værnpræster.

Feltpræster arbejder ikke altid med kugler flyvende om ørene i verdens brændpunkter. De fungerer også som vigtige samtalepartnere for soldater og deres pårørende både før og efter udsendelse.

Når feltpræsten er udsendt, afholder han eller hun blandt andet gudstjeneste, tilbyder samtaler og sjælesorg, arrangerer foredrag, festligholder højtidere og lignende, som fremmer det sociale liv i lejren.

Derudover støtter feltpræsten hærens myndigheder ved overbringelse af dødsbudskab, kistemodtagelse samt militær begravelse.

Ligesom læger og sygeplejersker er feltpræster non-kombattanter, dvs. de deltager ikke i kamp og må kun bruge våben til selvforsvar eller forsvar af syge og sårede.

Alle feltpræster er ansat i folkekirken og gennemgår en grunduddannelse i blandt andet militær sjælesorg, humanitær folkeret og militære færdigheder som førstehjælp, kortlære og signaltjeneste, inden de rejser.

Læs mere på folkekirken.dk



Når man er ude, har man tid til at reflektere. Det føles som om, man er tættere på livets kerne.” Det siger sogne- og feltpræst Nina Dyrhoff Nyegaard, der til daglig arbejder i Tårnborgh Kirke ved Korsør, men som i perioder kan blive udsendt med soldater fra Gardehusarkasernen i Slagelse, hvor hun siden 2016 har været tilknyttet som feltpræst.

Nina Dyrhoff Nyegaard har været udsendt to gange til Estland, senest i 2020, hvor danske soldater var udsendt som en del af NATO's multinationale styrke på omkring 4.000 soldater i Polen og de baltiske lande.

Følelsen af at være tættere på livets kerne, genkender hun i soldaternes oplevelse af at være udsendte.

“Estland var ikke en skarp mission, men alligevel sker der noget med de unge mennesker, når de er afsted. De gør sig mange overvejelser,” forklarer hun. “En soldat sagde, at det føltes forkert, fordi han var uddannet til at gå i krig, men her lavede de bare øvelser. Han ønskede på en måde, at det var alvor, fordi det var det, han var uddannet til. Selvom det lyder forkert at sige, at man gerne vil ud, hvor livet er på spil, kan man godt forstå det.”

Som feltpræst bliver Nina Dyrhoff Nyegaard aldrig sendt ud i første række. Hendes opgave er at holde sig i baggrunden og være klar, når soldaterne kommer tilbage. Hendes oplevelse er, at soldaterne ofte står over for dybe etiske og følelsesmæssige spørgsmål. “Man får virkelig gode samtaler om, hvordan man kan forsvare og leve med at have skudt på folk, som

nogle har gjort i Irak. Der kommer en masse overvejelser hos disse velreflekterede unge mennesker.”

Hun påpeger, at det er vigtigt at være forberedt på de potentielle konsekvenser af en krig. “Som én sagde, kan det godt være, at folk derhjemme måske griner lidt af situationen, men vi er nødt til at forstå, at hvis Putin pludselig overskrider grænsen, kan vi stå over for massebegravelser. Det er en realitet, vi skal forberede os på.”

Hvordan forbereder en præst sig på risikoen for at skulle forrette massebegravelser? “Det kan man ikke,” siger feltpræsten. “Man kan håbe på, at man vil kunne klare det, men ligesom når man bliver færdig på universitetet og skal starte i sit første embede, ved man heller ikke om man kan holde til at begrave folk – særligt f.eks. børn på ens egne

børns alder. Det ved man først, når man har prøvet det.”

Er Gud på vores side?

Nina Dyrhoff Nyegaard skelner klart mellem at velsigne krigen og at velsigne de mennesker, der er involveret.

“Når jeg er blandt soldater, velsigner jeg ikke krigen, men jeg velsigner de mennesker, der står over for en tung opgave. Jeg er usikker på, om man kan retfærdiggøre at tage et andet menneskes liv. Soldaterne må på en eller anden måde lægge en del af deres menneskelighed til side for at kunne leve med det bagefter. De må finde styrke i noget større end dem selv for at kunne udføre deres opgave for landet,” siger hun.

Hvis man går i krig, gør man nogle onde ting, som at slå nogen ihjel, og nogle gange slår man de forkerte

ihjel. Krigens love giver dog en ramme, som gør, at soldaterne kan leve videre uden konstant skam og skyld, mener feltpræsten.

Hun har også været vidne til, hvordan soldater bruger deres tro og værdier til at finde støtte og styrke. “Jeg havde besøg af en soldat, som altid bad en bøn, før hun skulle på en øvelse. Det viser, at yngre mennesker også søger noget at holde fast i.

I Estland spurgte nogle kampsoldater mig, om jeg ville tage en tur i deres kampvogn. Der hang et kors på styrepinden, og føreren sagde, at han ikke kunne tage afsted uden det. Det viser at tro og håb er vigtige for mange soldater,” slutter hun.



Mød flere feltpræster i DR's dokumentarserie *Præster i krig*, der kan ses på dr.dk. På billedet ses Katja Rosholm, sognepræst i Sct. Peders Sogn i Slagelse, der ligesom biskop Ulla Thorbjørn Hansen medvirker i serien, fordi de begge har været feltpræster i en årrække.
Foto: DR

Når vi morer os, sætter det grå hår i hovedet på Djævlen

Humor kan skabe forbindelse mellem mennesker i tider, hvor verden føles særlig tung. Det fortæller forfatter og sognepræst Kristian Østergaard, der er aktuel med bogen *På gravens rand – himmelsk humor*

Tekst: Marie de Fine Licht

Foto: Søren Lagoni



Kristian Østergaard, sognepræst ved Sorø Klosterkirke, har gennem 27 år som præst samlet på anekdoter og vittigheder. Dem har han brugt i prædikener, taler og klummer. De er nu udkommet i bogen *På gravens rand – himmelsk humor*. Kristian Østergaard beskriver sin skriveproces som en løbende samling af materialer snarere end en traditionel skriveproces: “Man sætter sig jo ikke ned og skriver en bog fyldt med vittigheder og anekdoter fra side et til side 170. Det er mere sådan, at man løbende samler ting op gennem årene.”

Han ser vittigheder som et vigtigt redskab til at samle mennesker, især fordi humor ofte bygger på fælles menneskelige erfaringer. “Hvis vittigheden handler om nogle generelle eksistentielle vilkår, så er det tit noget, der udløser en genkendelighed – det kender jeg også,” forklarer han og tilføjer, at humor kan have en øjenåbnende effekt, som kan få mennesker til at standse op og reflektere over tilværelsen.

“Jesus er måske ikke en, der fortæller vittigheder, men lignelserne i *Det Nye Testamente* har ofte samme struktur som en god vittighed,” siger Østergaard. Han peger på et velkendt bibelcitát: “Hvorfor ser du splinten i din broders øje, men lægger ikke mærke til bjælken i dit eget øje?” (Luk. 6,41, red.) “Visualiseret,” siger Østergaard, “bliver dette billede grotesk morsomt.”

For Østergaard er humor desuden en måde at skabe forbindelse mellem mennesker, især i tider, hvor verden føles særlig tung. "Vittigheder kan samle folk, fordi de ofte handler om eksistentielle vilkår, som vi alle deler. Når man griner sammen, oplever man en form for fælles menneskelighed," forklarer han og peger på filminstruktøren Woody Allens definition af humor som 'tragedie plus tid.' Dvs. noget, der er tragisk i øjeblikket, kan blive sjovt, når man ser tilbage på det med afstand.

Når det kommer til humor i religiøse sammenhænge, er Østergaard opmærksom på balancen mellem alvor og lethed, især i situationer

som bisættelser. "Det kan godt være noget, som hentes fra afdødes egne forløsende replikker, snarere end fra det generelle humoristiske univers," siger han.

For Østergaard handler humor også om at minde os om ikke at tage os selv for alvorligt. "Kristendommen lærer os, at Gud er den absolutte myndighed, og det sætter vores egen eksistens i perspektiv. Vi er ikke herre over livet, og det kan være en lettelse at erkende, at vi ikke behøver tage alting så tungt," siger han.

Med sin nye bog håber Østergaard, at læserne vil finde glæde og måske endda bruge nogle af historierne i deres eget liv. "Det er en brugsbog,

hvor folk kan låne en vittighed eller to til en prædiken eller en tale. Humoren har brug for at leve videre, især i disse tider med dårlig travlhed, krige og pandemier," siger han og fortsætter: "Martin Luther sagde, at når vi morer os, sætter det grå hår i hovedet på Djævelen."

Med et sidste eksempel rækker Østergaard endnu længere tilbage i historien: "Da pesten hærgede i Italien i 1300-tallet, skrev Giovanni Boccaccio *Decameron*, som handler om folk, der overlever i karantæne ved at fortælle hinanden historier. Det er en påmindelse om, at humor og fortællinger kan være en måde at overleve mentalt på, selv når verden omkring os virker håbløs," slutter han.



DEN KORTESTE VEJ MELLEM MENNESKER... (OG PRÆSTER)

Anmeldelse af *På gravens rand – himmelsk humor*
af Jeanette Capion, sognepræst ved Kongsted Kirke

Min gode kollega, sognepræst Kristian Østergaard, er kendt for at være en flittig skribent, der ofte skriver med en skarp pen. Han står



ikke tilbage for at komme med et kritisk blik på dette og hint – og da jeg er det, som mange ville kalde for en små-aktivistisk præst, har jeg som type nogle gange måtte stå for skud.



Det var mig derfor en overraskelse, da Stiftet bad mig anmelde den nyeste bog fra Østergaards side – jeg ved ikke om de håbede på en god gammeldags debat a la *Ekstra Bladets* tidligere debatunivers Nationen, hvor min pen var blevet slebet til en sabel. Men jeg må skuffe – denne anmeldelse bliver ikke en nedsabling – for Kristian Østergaards *På gravens rand – himmelsk humor* er intet mindre end en lille perle – og den er beviset på, at den korteste vej mellem mennesker er et smil ... og åbenbart også den korteste vej mellem præster med forskellig teologisk observans.

Denne bog er i en genre for sig – den er, hvad jeg ville kalde for dogmatisk lokumslitteratur.

Misforstå mig ret – som barn i 80'erne elskede jeg lokumslitteratur. Jeg har fået meget dannelse deraf. Som barn vidste jeg ikke noget bedre end at skulle på toilettet hos venner og familie, for derude gemte sig lokumslitteraturen. Her kunne man få sig en lille velfortjent pause med fødderne blødt begravet i den ryamåtte, der omkransede kummen – mens man blev præsenteret for



Piet Heins Gruk, Storm P's tegninger, Benny Andersens digte, diverse vittigheder eller faktabøger om ting, man ikke kendte til.

Og sådan er denne bog også – her bliver du introduceret for gode vittigheder, sjove historier, sære fakta og litterære referencer. Men denne bog er også meget mere end det. For den er en mini-dogmatik. Gennem vittighederne og anekdoterne udlægger Østergaard svære begreber som synd, nåde, barmhjertighed, opstandelse og frelse. Og han gør det på en måde, så det bliver forståeligt, hvordan vi tolker og forstår troen i den danske folkekirke.

En af folkekirkens store udfordringer er jo, at folk i dag får deres fortællinger om, hvad det vil sige at være kristen fra amerikansk fjernsyn. Og den amerikanske evangeliske måde at forstå kristendommen på kan være meget langt fra den danske folkekirke kristendom. På den måde bliver

denne bog ikke blot en bog med vittighed, men den bliver også det bedste forsøg jeg længe har set på at lave en moderne indføring i den luthersk evangeliske folkekirkes trosunivers. Den inviterer til en samtale om, hvad det vil sige at tro

Havde jeg haft budgettet til det, så havde jeg givet denne bog som gave til alle mine konfirmandforældre. Nu tror jeg, at jeg vil nøjes med at opfordre mit nye menighedsråd til at læse den – og dermed få en dogmatisk introduktion til den danske folkekirke og det store arbejde, som de nu skal til at påtage sig.

Jeg vil lægge mine fordomme og min vasse pen fra mig og slutte med at citere et Piet Hein Gruk, som også står i *På gravens rand – himmelsk humor*:

“Med splinten i broderens øjne, skal ingen brobygger regne. Nej, broerne mellem os bygges af bjælkerne i vores egne.”



På gravens rand – himmelsk humor
Af Kristian Østergaard
Hovedland, 249,95 kr.

***“Verden bliver
på mange måder
mere og mere
formløs, men
kirkens ritualer
og historier kan
give en ramme om
menneskelivets
dybeste lag.”***

Cecilie Ahlmann Raaberg, sognepræst
i Vipperød Sogn og ansat til at udvikle
gudstjenesteformer i Holbæk Provsti



ROSKILDE STIFT